

VLOGA JAVNEGA IN ZASEBNEGA FINANCIRANJA PRI ZMANJŠEVANJU OGLJIČNEGA ODTISA SLOVENSKEGA TURIZMA

ZALA ŽNIDARŠIČ, ZALIKA ČREPINŠEK
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Ljubljana, Slovenija
zala.znidarsic@bf.uni-lj.si, zalika.crepinsek@bf.uni-lj.si

Podjetja in finančne institucije igrajo ključno vlogo pri prehodu na nizkoogljično gospodarstvo, turizem pa kot pomemben del gospodarstva lahko močno vpliva na potek zelenega prehoda in trajnostno gospodarsko rast. V EU je za doseg energetskih in podnebnih ciljev do leta 2030 letno potrebnih dodatno 180 milijard evrov, še večji pa je znesek za doseganje podnebne nevtralnosti do leta 2050. Velik del teh sredstev bo moral priti iz zasebnega kapitala, kar od podjetij in finančnih institucij zahteva boljše razumevanje podnebnih tveganj. Naravne nesreče bi lahko do leta 2100 prizadele ker dve tretjini evropskega prebivalstva, v skladu s tem pa je EU predstavila akcijski načrt za financiranje trajnostne rasti, ki vključuje preusmerjanje kapitala v trajnostne naložbe in obvladovanje podnebnih tveganj. Politike in subvencije so ključne za spodbujanje trajnostnega razvoja turizma, v Sloveniji pa je bilo samo v letu 2022 izdanih več kot 7 tovrstnih razpisov, ki so pokrivali sofinanciranje obnove ter povečanja energetske učinkovitosti stavb, izgradnje zelene turistične infrastrukture v obliki parkov in zelenih površin, sofinanciranje stroškov pridobitve mednarodno uveljavljenega okoljskega ali trajnostnega znaka itd.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fr.3.2024.3](https://doi.org/10.18690/um.fr.3.2024.3)

ISBN
978-961-286-869-7

Ključne besede:
trajnostna gospodarska
rast,
finančni instrumenti,
subvencije,
zeleni prehod,
turizem

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI

[https://doi.org/
10.18690/um.ft.3.2024.3](https://doi.org/10.18690/um.ft.3.2024.3)

ISBN

978-961-286-869-7

Keywords:

sustainable economic
growth,
financial instruments,
subsidies,
green transition,
tourism

THE ROLE OF PUBLIC AND PRIVATE FUNDING IN REDUCTION OF CARBON FOOTPRINT OF SLOVENIAN TOURISM

ZALA ŽNIDARŠIČ, ZALIKA ČREPINŠEK

University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Ljubljana, Slovenia
zala.znidarsic@bf.uni-lj.si, zalika.crepinsek@bf.uni-lj.si

Businesses and financial institutions play a crucial role in the transition to a low-carbon economy, and tourism as an important part of the economy can significantly influence the course of the green transition and sustainable economic growth. In the EU, an additional €180 billion per year is needed to meet the energy and climate targets by 2030, with an even larger amount required to achieve climate neutrality by 2050. A significant portion of these funds will need to come from private capital, requiring a better understanding of climate risks by companies and financial institutions. By the end of the century, weather related natural disasters could affect up to two thirds of the European population. In response, the EU has introduced an Action Plan on Financing Sustainable Growth, which aims to redirect capital towards sustainable investments and climate risk management. Policies and subsidies are key to promoting sustainable tourism development. In Slovenia alone, more than seven such tenders were published in 2022, covering the co-financing of renovations and improvements to the energy efficiency of buildings, the construction of green tourism infrastructure such as parks and green spaces and the co-financing of costs for obtaining internationally recognized environmental or sustainability certificates.

University of Maribor Press

Ključno vlogo pri prehodu na nizkoogljčno in podnebno odporno gospodarstvo imajo podjetja in finančne institucije. Na ravni EU je vsako leto potrebna dodatna naložba v višini 180 milijard evrov, da bi dosegli energetske in podnebne cilje EU do leta 2030, medtem ko bodo za doseganje podnebne nevtralnosti do leta 2050 potrebna še velika dodatna sredstva (Evropska komisija, 2019). Mnoge od teh naložb predstavljajo pomembne poslovne priložnosti, velik del sredstev pa bo moral priti iz zasebnega kapitala. Za podjetja in finančne institucije je ključnega pomena, da bolje razumejo in obravnavajo negativne vplive na podnebje, ki izhajajo iz njihovih poslovnih dejavnosti, ter tveganja, ki jih podnebne spremembe predstavljajo za njihovo poslovanje. Vremenske nesreče so povzročile rekordnih 283 milijard evrov gospodarske škode v letu 2017 in bi lahko do leta 2100 prizadele do dve tretjini evropskega prebivalstva v primerjavi z današnjimi 5 %. Boljše deljenje informacij podjetij, povezanih s stanjem podnebja, lahko tako prispeva k izvajanju načrta Sendai za zmanjšanje tveganja nesreč v obdobju 2015–2030 (ang. Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030), ki poziva vlade, naj ocenijo, zabeležijo, delijo in javno poročajo o izgubah zaradi nesreč (Evropska komisija, 2019). Poročilo o poročanju podatkov v povezavi s stanjem podnebja je za evropsko raven na voljo spletni strani Evropske komisije (Evropska komisija, 2019).

Komisija je marca 2018 objavila akcijski načrt za financiranje trajnostne rasti, katerega namen je preusmeriti kapital v trajnostne naložbe, obvladovati finančna tveganja, ki izhajajo iz podnebnih sprememb ter drugih okoljskih in družbenih problemov, ter spodbujati preglednost in dolgoročnost v finančnem in gospodarskem sektorju. Del akcijskega načrta je tudi objava novih smernic o razkrivanju podnebnih informacij podjetij (Evropska komisija, 2019). Brez zadostnih, zanesljivih in primerljivih informacij, povezanih s trajnostnim razvojem podjetij, finančni sektor namreč ne more učinkovito usmerjati kapitala v naložbe, ki spodbujajo rešitve za blaženje podnebnih sprememb in trajnostni razvoj (Evropska komisija, 2019).

Pomembno vlogo pri podpiranju prehoda na nizkoogljčni, trajnostni in socialno vključujoči turizem imajo tudi naložbe in financiranje. V nadaljevanju poglavja je predstavljen pregled javnih in zasebnih finančnih instrumentov, ki so lahko v pomoč pri zelenem prehodu slovenskega turizma. Predstavljene so potrebe po vključevanju naložbenih in finančnih praks, ki podpirajo trajnostni turizem, vključeni pa so tudi primeri politik, institucij in instrumentov za zeleno financiranje in naložbe,

pomembne za sektor. Predstavljenih je nekaj primerov dobre prakse, ki spodbujajo in podpirajo prehod na podnebne spremembe odporno turistično dejavnost z nizkimi emisijami.

1 Podpora in subvencije

Turizem kot eno izmed najbolj prepoznavnih gonil svetovnega gospodarstva igra pomembno vlogo pri spodbujanju prehoda v zeleno gospodarstvo in prispevanju k bolj trajnostni in vključujoči gospodarski rasti, zaradi tesnih povezav sektorja turizma s številnimi preostalimi sektorji pa bodo izboljšave v smeri bolj trajnostnega turizma imele pomembne vplive tako na lokalni kot tudi mednarodni ravni. Finančna podpora, subvencije in naložbe predstavljajo bistveni del omenjenega prehoda (OECD, 2018). Možnosti za podporo in subvencije za trajnostni prehod turističnega sektorja je veliko, vključujejo tako javne kot zasebne naložbe v nizkoogljične oblike prevoza, gradnjo energetske učinkovite turistične infrastrukture ter pobude za podporo inovativnosti, sprejemanje odgovornih poslovnih praks in spodbujanje vključevanja turističnih podjetij v nizkoogljično in trajnostno dobavno verigo.

2 Politike za odpravljanje vrzeli na področju naložb v razvoj trajnostnega turizma

Trajnostni razvoj turizma zajema trenutne in predvidene ekonomske, socialne in okoljske učinke turizma ter naslavlja tako potrebe turistov, gospodarstva kot tudi okolja in turističnih destinacij kot gostiteljic. Vključevanje trajnostnih praks v potrošnjo in oblikovanje turističnih storitev pomeni spremembo miselnosti deležnikov in krepitev zavedanja, da je vključevanje trajnostnih praks v njihove vsakodnevne aktivnosti dolgoročno v njihovo lastno korist, saj omogoča ohranjanje okolja, ki je v svojem bistvu eno izmed glavnih gonil turizma.

Po predvidevanjih se bo rast svetovnega turizma do leta 2030 še naprej intenzivno povečevala, za kar bodo potrebne znatne naložbe za zagotavljanje nastanitve, prevoza in infrastrukture, potrebne za izpolnitev pričakovanega povpraševanja, ob hkratnem izboljšanju gospodarskih, socialnih in okoljskih vidikov. To bo zahtevalo celostni pristop v številnih sektorjih poleg turizma, kot so promet, okolje, kmetijstvo, inovacije in izobraževanje, ter na različnih vladnih ravneh, in sicer na nacionalni in regionalni ravni. V tem kontekstu bodo podpora in subvencije ključnega pomena

tudi pri upravljanju trenutno intenzivno rastočega turizma na trajnostni način (OECD, 2018). Del političnega izziva je potreba po razvoju specifičnega znanja o turizmu z izboljšanjem splošnih zmogljivosti in veščin ter iskanje načinov za jedrnato predstavitev turističnih informacij z uporabo posodobljenih dejstev in podatkov ter izjav uspešnih turističnih podjetij (World Bank Group, 2013).

Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD, ang. Organisation for Economic Co-operation and Development) si prizadeva za krepitev investicijskega okolja in boljšo mobilizacijo javnih in zasebnih virov za podporo odporni, trajnostni, zeleni in vključujoči gospodarski rasti, ki koristi celotni družbi. Vse bolj se izraža tudi potreba po bolj inovativnih in izpopolnjenih strategijah financiranja, vlade pa iščejo nova orodja z večjim poudarkom na zasebnem sektorju (OECD, 2018).

Namen posredovanja javnega sektorja je ohraniti potencial turizma za gospodarski razvoj in socialno vključenost ter popraviti ukrepe, ki omogočajo investiranje v onesnažujoče tehnologije in na drugi strani ne poenostavijo investiranja v nizkoogljične tehnologije, ki so odporne na podnebne spremembe in gospodarne z vidika naravnih virov. Neokrnjeno naravo, ki na določeno destinacijo privablja turiste, lahko pogosto uničujejo tisti turisti in storitve, ki jih uporabljajo, med drugim s povečanim onesnaževanjem in izčrpavanjem naravnih virov, vode in vplivanjem na zmanjševanje biotske raznovrstnosti (OECD, 2018). Drugo področje, na katero se osredotočamo, je oblikovanje ustreznih mehanizmov za spodbujanje investicij zasebnega sektorja, zlasti ob zaostrovanju državnih proračunov. Naložbe in financiranje trajnostnega razvoja turizma ne zahtevajo nujno oblikovanja novih instrumentov, temveč le boljše povezovanje turističnih projektov z razpoložljivimi zelenimi in drugimi instrumenti financiranja. Obstajajo tradicionalni in inovativni finančni mehanizmi, ki združujejo bistvene značilnosti turizma (tj. sezonske tokove, nematerialno proizvodnjo), od standardnega dolžniškega financiranja, ki je glavni zunanji vir financiranja za mala turistična podjetja, do lastniških in hibridnih instrumentov, ki dajejo prednost hitro rastočim in inovativnim podjetjem. Finančne mehanizme je mogoče prevzeti tudi iz drugih panog, ki so odvisne od obnovljivih naravnih virov (OECD, 2018).

Da bi dosegli bolj trajnostni razvoj in uresničili zadane cilje za zmanjšanje revščine in boj proti podnebnim spremembam, ki so določeni v Agendi za trajnostni razvoj do leta 2030 (Združeni narodi, 2015) in Pariškem sporazumu, morajo v prihodnjih

desetletjih naložbe v zeleno gospodarstvo potekati v mnogo večjem obsegu. Eden izmed ciljev Pariškega sporazuma je med drugim tudi določiti usklajevanje finančnih tokov s potjo do nizkih emisij toplogrednih plinov in razvoja, odpornega na podnebne spremembe. Sektor turizma ima pri tem ključno vlogo in je zaradi svoje močne lokalne razsežnosti v posebej ugodnem položaju, da prispeva k povečanju stopnje zaposlenosti, krepitvi socialne kohezije, izboljšanju produktivnosti in spodbujanju gospodarske rasti v številnih portfeljih. Poleg tega medsektorska narava turizma pomeni, da bodo že majhne izboljšave v smeri večje trajnosti proizvodnih in potrošniških vzorcev imele pomembne učinke (Laimer, 2017).

Financiranje prehoda na bolj trajnostni model razvoja turizma se sočasno sooča tudi z vrsto izzivov, vključno z ustreznostjo razpoložljivih finančnih instrumentov, poznavanjem vpliva zelenih naložb v turizmu, (ne)spodbudami za sprejemanje zelenih poslovnih praks in obsegom, ki jih trenutni okvir politike podpira. Uspešno politično posredovanje zahteva precejšnje sodelovanje in usklajene strategije med vlado in med različnimi ravnmi vlade, kot del celovitega nacionalnega dolgoročnega načrta, glede na čas, ki je potreben za uresničitev številnih ukrepov za ohranjanje okolja. Zahteva tudi sodelovanje zasebnega sektorja in civilne družbe ter izmenjavo najboljših praks in novih zamisli med različnimi deležniki, ki spodbujajo prehod na nov model trajnostnega razvoja turizma.

3 Finančni inštrumenti za naložbe v trajnostni razvoj turizma in izzivi

Možnosti financiranja naložb v turizem so lahko javne ali zasebne ter domače ali tuje. V preteklosti je bilo premalo raznolikosti v finančnih institucijah, ki ponujajo dolgoročni kapital za potrebe trajnostnega financiranja turističnih podjetij, vključno z malimi in srednje velikimi podjetji (SME, ang. small and medium sized enterprises) (United Nations Environment, 2017), poleg tega obseg trgovanja na področju trajnostnega razvoja turizma na svetovni ravni še vedno ni dovoljšen (OECD, 2018).

Kljub temu se v zadnjem času za javni in zasebni sektor pojavlja vse več motivacije za vlaganje v bolj trajnostni turizem, širi se trg zelenih obveznic in drugih virov zelenega financiranja. Na Finskem je na primer 25 % evropskih skladov za regionalni razvoj v obdobju 2014–2020 usmerjenih v nizkoogljične dejavnosti. Financirane so bile nove in vse večje poslovne priložnosti, ki zmanjšujejo ogljični odtis, med drugim tudi v nastanitvenem sektorju turizma. Finančna pobuda Programa Združenih

narodov za okolje medtem združuje več kot 200 finančnih institucij, vključno z bankami, zavarovalnicami in vlagatelji, ki so zavezani vključevanju okoljskih in družbenih vidikov v vse vidike poslovanja, od katerih nekatere financirajo tudi sektor turizma (OECD, 2018).

Sodelovanje javnega sektorja pri financiranju trajnostnega razvoja turizma je bistvenega pomena za sprostitev financiranja, zagotavljanje spodbud in krepitev zmogljivosti. To dokazujejo dejavnosti supranacionalnih, nacionalnih in subnacionalnih javnih finančnih institucij, vključno z zelenimi investicijskimi bankami, ki se osredotočajo na poenostavitev zasebnih investicij v nizkoogljično infrastrukturo, ki je odporna na podnebne spremembe. Pomemben je tudi širok nabor finančnih instrumentov, ki segajo od nizkega do visokega tveganja/donosa in so namenjeni podjetjem na različnih stopnjah razvoja (OECD, 2018).

Javne finančne instrumente lahko delimo na neposredne in posredne. Neposredni javni finančni instrumenti vključujejo ustvarjanje ali vlaganje v podjetja, ki uvajajo procese ali storitve, ki zmanjšujejo negativne vplive na okolje, hkrati pa povečujejo produktivnost, tj. podjetja CleanTech. Posredni javni finančni instrumenti vključujejo subvencionirana posojila ali nepovratna sredstva, tržna posojila (usmerjena na zelena posojila, alternativne strukture posojil, posojila za učinkovitost, vezana na premoženje), (delna) posojilna jamstva, zavarovanje zelenih sredstev (OECD, 2018).

Med zasebne finančne instrumente pa po drugi strani štejemo trg in vplivne naložbe. Trg vključuje dolžniško financiranje (posojila, zelene obveznice, mini obveznice), delniške in hibridne instrumente (lastniško financiranje, množično financiranje) ter fintech inovacije v finančnem sektorju, ki zmanjšujejo transakcijske stroške in stroške zadolževanja (blockchain, učni algoritmi, pametne pogodbe). Vplivne naložbe vključujejo mešano financiranje, financiranje s pozitivnim učinkom, mikrofinanciranje in množično financiranje na podlagi nagrad (OECD, 2018).

Finančna pobuda Programa Združenih narodov za okolje (UNEP, ang. United Nations Environment Programme) je partnerstvo med Programom ZN za okolje in svetovnim finančnim sektorjem z namenom spodbujanja trajnostnega financiranja. Sodelujoče finančne institucije, vključno z bankami, zavarovalnicami in vlagatelji, v okviru finančne pobude UNEP podpišejo Izjavo UNEP o zavezanosti finančnih

institucij trajnostnemu razvoju s posebnimi programi financiranja za trajnostni turizem. Primer tovrstne finančne institucije je banka Triodos, ki na primer zagotavlja posojila trajnostnim turističnim podjetjem za naložbe v nakup in razvoj nepremičnin, obnovljive vire energije na specifični turistični destinaciji in postopek certificiranja zelenega turizma. Banka Triodos na ta način podpira razvoj trajnostnih namestitev v Veliki Britaniji, in sicer zagotavlja posojila kmetiji Wheatland Farm za namestitev vetrne turbine za oskrbo koč Balebarn Eco Lodge z električno energijo. Pri tem banka Triodos posoja samo podjetjem, ki so ali so v procesu pridobivanja certifikata Green Tourism ter zagotavlja enoodstotni popust na obrestno mero za podjetja, ki si prizadevajo za pridobitev zlatega certifikata. V primeru Turčije razvojna in investicijska banka (TSKB) zagotavlja financiranje in svetovalne storitve za naložbe v zeleno gradnjo v turističnem sektorju. Financira naložbe v energetiko, vodo in ravnanje z odpadki, uporabo zelenih materialov ipd. Turistični sektor predstavlja 8-odstotni delež posojilnega portfelja TSKB z dodeljenim kreditom v višini 309 milijonov evrov in 24 novimi naložbami v hotele in prenovalne (OECD, 2018).

4 Izzivi naložb v trajnostni razvoj turizma

Financiranje prehoda na bolj trajnostni model turizma vključuje številne izzive, ki jih lahko razvrstimo v štiri glavne razsežnosti. Na strani ponudbe primanjkuje ustreznih finančnih instrumentov, ki so na voljo za projekte trajnostnega turizma. Ostaja tudi potreba po standardiziranih definicijah glede tega, kaj zelene naložbe pravzaprav zajemajo, saj je to ključni element pri spodbujanju trajnostnega razvoja. Sočasno so spodbude za podjetja, da sprejmejo okoljsko in družbeno trajnostne prakse, šibke, težavo pa predstavlja tudi sposobnost oblikovalcev politik za zasnovano, usklajevanje, izvajanje in uveljavljanje politik trajnostnega razvoja turizma (OECD, 2018).

Finančne politike za naložbe v trajnostni turizem lahko segajo od neposredne proizvodnje zelene tehnologije do tržnih finančnih instrumentov. Najpogostejši načini zajemajo subvencioniranje nizkoogljičnih naložb, odpornih na podnebne spremembe, z nepovratnimi sredstvi in prenikajočimi posojili ali zagotavljanje tržnih posojil sektorju, pod pogojem, da zadostuje že samo zagotavljanje finančnih sredstev. Nekatere države so uvedle posebne programe, namenjene naložbam v turizem. Pogosteje je turizem eden od sektorjev, ki so upravičeni do orodij in instrumentov za financiranje in naložbe, vključno z zelenim financiranjem. Izziv na

tem mestu predstavlja izboljšava povezav med turističnimi akterji in razpoložljivimi orodji ter instrumenti (OECD, 2018).

Druga velika ovira je, da je nabor razpoložljivih produktov trajnostnega financiranja omejen in osredotočen na prehode na energetsko učinkovitost ter spregleda druge trajnostne ukrepe (United Nations Environment, 2017). Medtem ko finančne institucije vse bolj uporabljajo financiranje trajnostnega razvoja kot vzvod za nizkoogljični prehod, odporen na podnebne spremembe, obsegi dejanj še vedno niso dovolj veliki, da bi dosegli vse zelene učinke, ta problem pa ni značilen le za turizem, ampak tudi za preostale sektorje. Izziv za vlade je prav tako zagotoviti, da politike in investicijski pogoji vlagateljem olajšajo prerazporeditev naložb z visokoogljičnih na nizkoogljične možnosti, odporne na podnebne spremembe, vključno s turizmom (OECD, 2015). Nadaljnji izziv je vzpostavitev zasebnega financiranja za projekte, ki podpirajo prehod na zeleno rast, ne da bi pri tem izrinili zasebni sektor (OECD, 2011). Predvsem razvita gospodarstva se soočajo s potrebo po posodobitvi in prenovi obstoječe infrastrukture (t. i. naložbe v degradirana polja), medtem ko gospodarstva v vzponu potrebujejo nove naložbe v infrastrukturo (t. i. naložbe v nova podjetja) (OECD, 2018).

V Mehiki je bila v državah Quintana Roo, Campeche in Yucatán izvedena pobuda za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov in spodbujanje uporabe energije iz obnovljivih virov v nastanitvenem sektorju turizma s ponudbo dolgoročnih posojil in javnih jamstev. Namen je pridobiti izkušnje iz pilotnega projekta, da bi ocenili izvedljivost njene širitve na celotno mehiško ozemlje. Program ponuja dolgoročna posojila za financiranje zamenjave sistemov za ogrevanje vode na rabo sončne energije. Posojila za obdobje petih let po fiksnih obrestnih merah znašajo do največ 15 milijonov MXN. Program ponuja tudi javna jamstva prek Bancomext, razvojne banke za financiranje mednarodne trgovine, za podporo komercialnim posojilom, skupaj s subvencijami obrestne mere iz mehiškega skrbniškega sklada za energetski prehod in prevzem trajnostnih energetskih sistemov. V okviru programa so namestili 2,5 milijona kvadratnih metrov solarnih ogrevalnih sistemov, kar ustreza približno 3000 hotelskim sobam (OECD, 2018).

Subvencije na Hrvaškem za namen prerazporejanja turističnih tokov znotraj države analizira Vrhovski s sod. (2014), in sicer avtorji članka ocenjujejo, v kolikšni meri državne subvencije vplivajo na obseg turizma na Hrvaškem, da bi jih lahko

obravnavali kot ključni vplivni mehanizem za doseganje ciljev strategije razvoja turizma. Glede na ključne usmeritve, ki jih določa strategija razvoja hrvaškega turizma, bo nadaljnji razvoj usmerjen v spodbujanje turizma v celinskem delu Hrvaške, ne le na tradicionalno najbolj obiskanih območjih Hrvaške. To naj bi zmanjšalo sezonskost in ustvarilo nove raznolike izdelke in storitve. Za to namenjena naložbena in spodbujevalna strategija se v veliki meri zanaša na javne subvencije za sofinanciranje razvojnih projektov na predelih z najbolj prepoznavnimi znamenitostmi, ki še vedno privabljajo veliko turističnega obiska (Vrhovski in sod., 2014).

Podporo trajnostnemu turizmu v obliki subvencij vključuje koncept brezplačne karte za javni potniški prevoz za turiste v Nemčiji »Gasteticket«. Brezplačna vozovnica za javni potniški železniški in avtobusni prevoz je na voljo za posamezno turistično destinacijo, kjer biva turist. Gronau (2017) priložnosti za subvencioniranje prometa identificira kot podporno turistično storitev, ki naj bi bila čim bolj trajnostna, in ne kot enega od številnih privlačnih turističnih produktov, ki jih destinacije ponujajo svojim uporabnikom. Ponudba prevoza, zlasti v obliki javnega prevoza, se obravnava kot dobrina, ki jo zagotavlja javni sektor za splošno uporabo, zato med turističnimi deležniki ni splošnega soglasja, da bi se vključili v zagotavljanje, financiranje ali načrtovanje javnega prevoza (Gronau, 2017).

Druga javna pobuda je program Klimaaktiv mobil v Avstriji, ki zagotavlja 80 milijonov evrov subvencij za lažji prehod na zeleno mobilnost (e-mobilnost, upravljanje mobilnosti, spodbujanje hoje in kolesarjenje ter prilagodljivost javnega potniškega prevoza in souporaba avtomobilov). Program nudi podporo podjetjem, lokalnim oblastem in civilnim združenjem z zagotavljanjem do 20 % stroškov financiranja projekta. Medtem ko obseg pobude presega sektor turizma, ponuja dodatno financiranje za spodbujanje projektov regionalne mobilnosti, ki jih vodijo turistična združenja (Klimaaktiv, 2022). Druge s turizmom povezane politike za doseganje bolj trajnostnih vzorcev potrošnje in proizvodnje vključujejo obnovo in nadgradnjo obstoječe infrastrukture. Bolgarija je na ta način razvila programe in ukrepe za podporo varčevanja z energijo in uporabo okolju prijaznih tehnologij v stavbah ter za boljše upravljanje obiskovalcev na turističnih destinacijah. Te pobude se osredotočajo na nadzor kakovosti zraka in vode ter doseganje trajnostnega ravnanja z odpadki (OECD, 2018).

V Avstraliji je t. i. zelena investicijska banka zadolžena za povečanje pretoka financ v tovrstne projekte, dejavna na področju turizma. Program Finančne korporacije za čisto energijo je naložbeni program v vrednosti milijarde avstralskih dolarjev, namenjen projektom čiste energije na povodju Velikega koralnega grebena. Program ponuja financiranje naložb v obnovljive vire energije, energetska učinkovitost in tehnologije z nizkimi emisijami v različnih sektorjih, vključno s turizmom in kmetijstvom. V ločeni pobudi korporacija ponuja inovativne in cenovno dostopne finančne rešitve, ki hotelom olajšajo izboljšanje energetske produktivnosti in znižanje stroškov poslovanja. To je na primer pomagalo financirati projekt sončne energije v letovišču Ayers Rock blizu Uluruja, ki naj bi ustvaril približno 15 % letne porabe energije v letovišču. Projekt zagotavlja informacije o tem, kako je obnovljiva energija na samem kraju čistejša in cenejša od alternativnih virov energije za številna oddaljena podjetja in potrošnike (Clean Energy Finance Corporation, 2018).

V okoliščinah, ko so javni proračuni omejeni, so javno-zasebna partnerstva izvedljiv instrument za financiranje turističnih infrastrukturnih projektov, pri čemer zasebni sektor zagotavlja strokovno znanje in finance, javni sektor pa zagotavlja temeljne pogoje (stabilno poslovno okolje), medtem ko si oba delita povezana tveganja. Primer namenskega sklada je Novozelandski sklad za turistično infrastrukturo, ki v štirih letih zagotavlja 100 milijonov NZD sofinanciranja za razvoj infrastrukture, povezane s turizmom, kot so parkirišča, objekti za kampiranje Freedom, kanalizacija in vodovod ter prometni projekti. Sklad podpira lokalne skupnosti, ki se spopadajo s pritiskom zaradi rasti turizma in potrebujejo pomoč – na primer območja z velikim številom obiskovalcev, a majhnim številom plačnikov (New Zealand Ministry of Business, Innovation and Employment, 2017).

Tudi Evropska unija (EU) je zavezana k spodbujanju bolj trajnostne turistične industrije, pri čemer ima program Interreg pomembno vlogo pri financiranju oprijemljivih lokalnih strategij za doseg tega cilja. Interreg s financiranjem Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR) pomaga turističnemu sektorju pri soočanju z izzivi, kot so pandemija covid-19, okoljske grožnje, vpliv množičnega turizma na lokalne skupnosti in kako zaščititi občutljive ekosisteme (Evropska komisija, 2021). Izpostavljen je argument, da je turizem ena najhitreje rastočih in največjih gospodarskih panog na svetu, Evropa pa je glavna svetovna turistična destinacija. Pred pandemijo je sektor predstavljal 10 % svetovnega in EU BDP (7,87 milijarde evrov) ter zagotavljal približno 1 od 10 delovnih mest po vsem svetu.

Države EU ter regionalne in lokalne oblasti so v prvi vrsti odgovorne za politiko v kulturnem in turističnem sektorju. EU te pobude dopolnjuje s financiranjem projektov za izvajanje oprijemljivih, trajnostnih in lokalnih strategij na terenu, ki bi sicer lahko ostali premalo financirani. Pristop je usmerjen v podporo lokalnim deležnikom, ki razvijajo inovativne in čezmejne rešitve v korist lokalnih skupnosti in gospodarske rasti. Financiranje podpira tudi kulturno in naravno dediščino z dobrimi praksami ohranjanja. Na primer, program Interreg za Francijo in Anglijo v obdobju 2014–2023, ki ga financira ESRR, podpira inovativne čezmejne projekte v korist teh skupnosti in širše, saj se bodo rezultati in dobre prakse delili s sosednjimi državami in akterji (Evropska komisija, 2021).

V Sloveniji je Služba Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko odobrila evropska sredstva za »Javni razpis za vlaganja v kakovostno in trajnostno preoblikovanje slovenskega turizma za krepitev njegove odpornosti«, ki ga izvaja Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo ter za katerega bo sredstva prispeval Evropski sklad za regionalni razvoj iz virov React-EU. Javni razpis naslavlja krepitev odpornosti slovenskega turizma, njegovo kakovostno in trajnostno preoblikovanje ter znižanje sezonalizacije za dvig konkurenčnosti in dodane vrednosti v turizmu. Pripomogel naj bi k razvoju trajnostnega, avtentičnega in butičnega turizma, ki temelji na kakovostnih produktih ter izkoriščanju izjemnih naravnih potencialov. Poudarek razpisa je na razvoju celostnih storitev, ki vodijo k vrhunskim doživetjem, ki Slovenijo uvrščajo na globalnih trgih kot zeleno, aktivno in zdravo turistično destinacijo ter povečujejo njeno konkurenčnost (SVRK RS, 2021).

V zadnjem letu je bilo v Sloveniji objavljenih več razpisov za sofinanciranje projektov, katerih namen je narediti turistični sektor bolj odporen, trajnosten, in z nižjim ogljičnim odtisom. Informacije o slovenskih razpisih, evropskih razpisih ter za turizem zanimivih razpisih so prosto dosegljive na internetnih poslovnih straneh Slovenske turistične organizacije (STO, 2022), kjer stran tedensko osvežujejo z aktualnimi novicami. V prilogi podajamo tudi pregled nekaterih pomembnejših javnih razpisov v letu 2022, katerih namen je sofinanciranje projektov za trajnostni turizem.

5 Podpora in subvencije v okviru epidemije covida-19

V nasprotju z nalezljivimi boleznimi, ki imajo samo lokalne učinke, je pandemija covida-19 zmanjšala turistično povpraševanje znotraj močno prizadetih regij in tudi sama potovanja izven nje, kar je poslabšalo turistično poslovanje tudi na območjih, ki jih pandemija ni nujno močno prizadela. Kot so potrdili Matsuura in Saito (2022), je bila ena izmed najbolj učinkovitih strategij vpeljava cenovnih popustov pri zmanjševanju gospodarske škode v nastanitvenem sektorju zaradi posledic pandemij. Tudi v Sloveniji je eno izmed večjih oblik podpore turističnemu sektorju v zadnjih letih predstavljal koncept turističnih bonov, ki je bil vpeljan kot način zmanjševanja negativnih posledic zaprtja države zaradi epidemije covida-19. Bon je predstavljal dobroimetje v informacijskem sistemu FURS-a, ki ga ima vsaka oseba, ki izpolnjuje predpisane pogoje (upravičenec do bona) in ga lahko unovči pri ponudnikih storitev, ki izpolnjujejo predpisane pogoje, za plačilo opravljenih dovoljenih storitev. Vlada RS je uvedla dve vrsti turističnih bonov, in sicer bon z namenom odprave posledic epidemije v turizmu za izboljšanje gospodarskega položaja na področju potrošnje turizma, ter bon z namenom odprave posledic epidemije v gostinstvu, turizmu, športu in kulturi za izboljšanje gospodarskega položaja z vidika spodbujanja potrošnje v gostinstvu, turizmu, športu in kulturi (FURS, 2020).

6 Zaključek

Turizem ima kot eden izmed najpomembnejših gonil svetovnega gospodarstva pomembno vlogo pri spodbujanju prehoda v zeleno gospodarstvo in prispevanju k bolj trajnostni gospodarski rasti, izboljšave v smeri bolj trajnostnega turizma pa bodo imele pomembne vplive tako na lokalni kot tudi mednarodni ravni. Finančna podpora, subvencije in naložbe predstavljajo bistveni del omenjenega prehoda, pri čemer možnosti financiranja vključujejo tako javne kot zasebne naložbe v nizkoogljčne oblike prevoza, gradnjo energetske učinkovite turistične infrastrukture, ter pobude za podporo inovativnosti, sprejemanje odgovornih poslovnih praks in spodbujanje vključevanja turističnih podjetij v nizkoogljčno in trajnostno dobavno verigo. V Sloveniji je bilo samo v letu 2022 izdanih najmanj sedem razpisov za spodbujanje zelenega financiranja, ki so predstavljeni v okviru tega poročila in vključujejo vse od obnove ter povečanja energetske učinkovitosti stavb, izgradnje zelene turistične infrastrukture v obliki parkov in zelenih površin,

do sofinanciranja stroškov pridobitve mednarodno uveljavljenega okoljskega ali trajnostnega znaka. Pri slednjem je izrednega pomena tudi, da je pogoj za pridobitev sredstev za sofinanciranje tudi izkazovanje dejavnosti za ohranjanje pridobljenega okoljskega znaka.

Literatura

- Clean Energy Finance Corporation. (2018). CEFC Annual Report 2017–18: Investing for Impact and Innovation. Pridobljeno iz <https://www.cefc.com.au/media/dbfjddjf/cefc-annual-report-2017-18.pdf>, 10. 3. 2023.
- Cornago E. (2022). *How to make the new emissions trading system work for consumers*. Centre for European reform. Pridobljeno iz <https://www.cer.eu/insights/how-make-new-ets-work-consumers>, 10.3.2023.
- Evropska komisija. (2019). *Guidelines on reporting climate-related information*. Pridobljeno iz https://ec.europa.eu/finance/docs/policy/190618-climate-related-information-reporting-guidelines_en.pdf, 10. 3. 2023.
- Evropska komisija. (2021). *Inforegio—Support for a sustainable and competitive tourism sector*. Pridobljeno iz https://ec.europa.eu/regional_policy/en/newsroom/panorama/2021/10/10-06-2021-support-for-a-sustainable-and-competitive-tourism-sector, 20. 3. 2023.
- FURS. (2020). *Turistični BON in BON21*. Pridobljeno iz https://www.fu.gov.si/drugo/posebna_podrocja/turisticni_bon_in_bon21/, 10. 3. 2023.
- Gronau, W. (2017). Encouraging behavioural change towards sustainable tourism: A German approach to free public transport for tourists. *Journal of Sustainable Tourism*, 25(2), 265–275.
- Klimaaktiv, Federal Ministry, Republic of Austria. (2022). *Klimaaktiv mobil—The National Action Programme for Mobility Management, klimaaktiv EN*. Pridobljeno iz <https://www.klimaaktiv.at/english/mobility/Mobility.html>, 12. 3. 2023.
- Laimer, P. (2017). *Tourism Indicators for Measuring SDGs*. 6th UNWTO International Conference on Tourism Statistics, Manila, Philippines. Pridobljeno iz <https://custom.cvent.com/E5C28A0D212A415D9AD3C8B699EBC072/files/9ed2a593f6eb4d24806b3f2645f8f1a2.pdf>, 8. 3. 2023.
- Matsuura, T., & Saito, H. (2022). The COVID-19 pandemic and domestic travel subsidies. *Annals of Tourism Research*, 92, 103326.
- New Zealand Ministry of Business, Innovation and Employment. (2017). Budget 2017: \$178m package for tourism infrastructure. *The Beehive*. Pridobljeno iz <https://www.beehive.govt.nz/release/budget-2017-178m-package-tourism-infrastructure>, 10. 3. 2023.
- OECD. (2011). Towards Green Growth. Pridobljeno iz https://www.oecd-ilibrary.org/environment/towards-green-growth_9789264111318-en, 10. 3. 2023.
- OECD. (2015). *Green Investment Banks—POLICY PERSPECTIVES*. Pridobljeno iz <https://www.oecd.org/environment/cc/Green-Investment-Banks-POLICY-PERSPECTIVES-web.pdf>, 8. 3. 2023.
- OECD. (2018). *Towards investment and financing for sustainable tourism*. Pridobljeno iz <https://doi.org/10.1787/tour-2018-en>, 10. 3. 2023.
- STO. (2022). *Slovenski in evropski razpisi*. I feel Slovenia. Pridobljeno iz <https://www.slovenia.info/sl/poslovne-strani/razpisi-sto/slovenski-in-evropski-razpisi>, 10. 3. 2023.
- SVRK RS. (2021). *Javni razpis za vlaganja v kakovostno in trajnostno preoblikovanje slovenskega turizma za krepitev njegove odpornosti*. Pridobljeno iz <https://www.gov.si/zbirke/javne-objave/javni-razpis->

- za-vlaganja-v-kakovostno-in-trajnostno-preoblikovanje-slovenskega-turizma-za-krepitev-njegove-odpornosti/, 10. 3. 2023.
- United Nations Environment. (2017). *Mobilizing Sustainable Finance for Small and Medium Sized Enterprises: Reviewing Experience and Identifying Options in the G7*. Pridobljeno iz https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/20998/Mobilizing_Sustainable_Finance_SMEs.pdf?sequence=1&isAllowed=y, 10. 3. 2023.
- Vrhovski, D., Földing, B., & Prebanic, S. (2014). Government subsidies efficiency analysis in the tourism sector in Croatia. V *Faculty of Tourism and Hospitality Management in Opatija. Biennial International Congress. Tourism & Hospitality Industry* (str. 161). University of Rijeka, Faculty of Tourism & Hospitality Management.
- World Bank Group. (2013). *Global Investment Promotion Best Practices: Winning Tourism Investment*. Pridobljeno iz <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/20766>, 20. 3. 2023.
- Združeni narodi. (2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. Pridobljeno iz <https://sdgs.un.org/2030agenda>, 10. 3. 2023.

